

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2007-4-184 (Muafiyet)
Karar Sayısı : 08-24/249-82
Karar Tarihi : 13.3.2008

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10 **Başkan** : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Tuncay SONGÖR, M. Sıraç ASLAN,
Süreyya ÇAKIN, Mehmet Akif ERSİN,
Dr. Mustafa ATEŞ, İsmail Hakkı KARAKELLE

B. RAPORTÖRLER : K. Oğuz KARAKOÇ, Mehmet ÖZDEN,
Sinan BOZKUŞ, Hale SAĞLAM

**C. BİLDİRİMDE
BULUNAN**

20 : Bankalararası Kart Merkezi A.Ş.
Temsilcileri: Prof. Dr. Erden KUNTALP, Av. Dr. Güzin
PEKGÜÇLÜ, Av. Işın AÇAN
Reşit Galip Cd. Hirfanlı Sk. No:7/3 06700 GOP/Ankara

D. TARAFLAR : Bankalararası Kart Merkezi A.Ş.
Nispetiye Cd. Akmerkez E3 Blok K:3 34337 Etiler/İstanbul

E. DOSYA KONUSU: Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM)'nin, banka kartlarına ilişkin ortak takas komisyonu oranı belirlemesine yönelik muafiyet talebi.

30 **F. DOSYA EVRELERİ:** Kurum kayıtlarına 17.10.2007 tarih ve 6832 sayılı sayı ile giren başvuru üzerine düzenlenen 7.3.2008 tarih, 2007-4-184/Öİ-08-KOK sayılı Muafiyet Ön İnceleme Raporu, aynı tarih, REK.0.08.00.00-130/60 sayılı Başkanlık önergesi ile 08-24 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

G. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili Raporda;

- 40 - BKM'nin ortak takas komisyonu belirlemesinin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kapsamında bir teşebbüs birliği kararı olduğu ve Kanun'un 4. maddesinin "*Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi*" şeklindeki (a) bendine aykırılık oluşturduğu,
- Kartlı ödeme sistemleri pazarının kendine özgü koşulları nedeniyle, birlikte takas komisyonu belirlenmesi faaliyetinin, bazı koşulları sağlaması halinde Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyetten yararlanabileceği, ancak şu anda uygulanan haliyle bu koşulların gerçekleşmediği,

08-24/249-82

- 50 - Çok taraflı takas komisyonu uygulamasına Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınabilmesi için, BKM tarafından uygulanmakta olan formülde; bu aşamada "Visa/Mastercard logo maliyetleri"nin kalmasının uygun olacağı, ancak anılan maliyet kalemi dışındaki "kart basım ve başvuru değerlendirme" maliyeti unsurunun çıkarılması gerektiği,
- Formül sonucunda oluşan BSMV etkisi dahil toplam oranın BKM'nin internet sayfasında, ilgililer tarafından kolayca ulaşılabilir bir şekilde ve anasayfadan link vermek suretiyle yayınlandığının ilk şartla birlikte Rekabet Kurumu'na 15 gün içerisinde tevsik edilmesi halinde muafiyet tanınması gerektiği,
- Muafiyetin süresinin, takas komisyonu formülüne bankalarca sağlanan verilerin bağımsız denetimden geçerek veri güvenilirliğinin henüz sağlanamamış olması nedeniyle, şartların yerine getirildiğinin tevsik edilmesinden itibaren 15.4.2009 tarihine kadar belirlenmesinin uygun olacağı,
- 60 - 5464 sayılı Kanun'un 17. maddesinin değiştirilerek, kart hamillerinin alışverişlerini sadece banka kartıyla yapmalarına da imkân verecek şekilde düzenlenmesi şeklindeki Rekabet Kurulu görüşünün, Kanun'un 27 (g) ve 30 (f) maddeleri uyarınca ilgili kurum olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na gönderilmesinin yerinde olacağı görüşlerine yer verilmiştir.

H. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

H.1. İlgili Pazar

70 H.1.1. Ürün Pazarı

Muafiyet konusu dosyada, banka kartı takas komisyonu oranının BKM yönetiminde yer alan bankalarca birlikte tespit edilmesi incelenmektedir. Banka kartı, kart sahibinin para çekme, para yatırma, havale vs. gibi bankacılık işlemlerini şubeye gitmeden yapmasına olanak tanımaktadır. Kartın alışverişte kullanılabilmesi imkânı da kart sahibini nakit taşıma zorunluluğundan ve nakit taşımaktan kaynaklanan risklerden korumaktadır.

80 Banka kartı kredi kartı gibi bir plastik kart olmakla birlikte, kullanımında kredi kartından birtakım farklılıkları vardır. Bilindiği gibi, kredi kartı ile yapılan alışverişlerde kart sahibi ödemeyi hemen yapmak durumunda olmayıp banka tarafından belirli bir süre fonlanmaktadır. Ayrıca, ihraççı banka ve işyerinin yaptığı anlaşmaya göre, alışveriş tutarını taksitlendirme olanağı da bulunmaktadır. Banka kartında ise işlem için ihraççıdan alınan onayı müteakip alışveriş tutarının tamamı kart sahibinin hesabından düşülmektedir. Alışveriş tutarının tamamının alışverişle eş zamanlı olarak hesaptan düşülmesi, yüksek meblağlı alışverişlerde ve kart sahibinin yeterli bakiyeye sahip olmadığı durumlarda kişileri kredi kartı kullanmaya yönlendirmektedir.

Ülkemiz gibi yüksek enflasyon sorunu yaşamış veya yaşayan ülkelerde bireylerin bugün yaptığı alışverişin reel değerinin ödeme gününde daha düşük olması kredi kartı kullanımını cazip hale getirmiştir. Bunun yanında, kredi kartı sahiplerinin

08-24/249-82

90 büyük kısmının reel gelirinin yüksek olmadığı, dolayısıyla hesaplarında çok uzun süre kayda değer meblağda para bulunduramadıkları; gelir düzeyi yüksek kişilerin ise parayı nakit olarak hesapta tutmak yerine reel faiz hadlerinin yüksek seyretmesi nedeniyle paralarını yatırım araçlarıyla değerlendirildiği de bilinmektedir. Bütün bunlar kredi kartı kullanımının ülkemizde gelişmiş ülkelere oranla çok daha yaygın olmasının temel sebepleridir.

Kredi kartı kullanımını teşvik eden bir diğer önemli husus ise ilave ödeme yasağıdır. İlave ödeme yasağı, işyerinin kart kullanan kullanmayan tüm müşterilerinden tahsil edeceği fiyatları farklılaştırmasına engel olduğu için kredi kart kullanımını teşvik eden bir uygulamadır.

100 Sayılan nedenlerle ülkemizde kredi kartı, nakit ve banka kartına kıyasla daha cazip bir ödeme aracıdır. Dolayısıyla, tüketici açısından kredi kartı ile banka kartı mevcut ekonomik şartlar dikkate alındığında aynı pazarda değildir.

İlgili ürün pazarının tespiti için banka kartı ve nakit ile ödemenin ikame olup olmadığı, değerlendirilmesi gereken bir diğer husustur. Kart sahibi açısından, banka kartı ile nakit ödeme arasında birtakım farklılıklar bulunsa da, yapılan işlemin niteliği büyük ölçüde benzemektedir. Kişinin hesabından alışverişle eş zamanlı düşen para kart sahibinin bakiyesinde nakitle ödemedenden farklı olmayan bir sonuç doğurmaktadır. Ancak, çoğunlukla banka kartının bir ödeme aracı olarak kullanılabileceğinin bilinmemesi, nakitle ödemenin daha pratik ve her yerde geçerli olması, banka kartının yaygın bir şekilde kullanılmasını engellemektedir. Nitekim toplam harcamalar içinde banka kartı ile yapılan alışverişin payı oldukça düşüktür.

İşyeri açısından ise banka kartı ile yapılan alışverişlerin, kredi kartına kıyasla daha düşük komisyonlu olması ve paraların kabulcüden tahsil edilmesinde kredi kartı gibi uzun süreli blokeler uygulanmaması nedeniyle bu iki kart farklılaşmaktadır. Ayrıca, nakde tam olarak ikame olabilmesi, işyerlerinin banka kartı ile ödeme imkânı sağlamak için çeşitli maliyetlere katlanması zorunluluğu; nakit alışverişteki gibi alışveriş tutarının anında ve bütün olarak işyerinin kasasına girmemesi dolayısıyla mümkün görünmemektedir.

120 Çekle yapılan ödemelerin ise güvenlik riski taşınması, ülkemizde birçok alanda yaygın bir kullanıma sahip olmaması, bu hizmeti ilgili ürün pazarının dışında bırakmaktadır.

Bu çerçevede BKM'nin takas komisyonu oranını belirlemesine yönelik ilgili ürün pazarı "banka kartı ile ödeme hizmetleri pazarı" olarak değerlendirilmiştir.

H.1.2. Coğrafi Pazar

Banka kartı ile ödeme hizmetlerinin ülke içinde aynı sistemle gerçekleştirilmesi nedeniyle, ilgili coğrafi pazar "Türkiye Cumhuriyeti Sınırları" olarak tespit edilmiştir.

H.2. Yapılan Tespitler

130 **H.2.1. Muafiyet Konusu BKM Banka Kartı (Debit Kart) Takas Komisyonu**

Banka kartı ile yapılan alışverişlerde, ihraççı banka ile kabulcü bankanın ayrı olması halinde (not on-us), ihraççının maliyetlerini karşılamak amacıyla kabulcüye, kabulcünün ise işyerine yansıttığı bir komisyon söz konusudur. Bu komisyon oranı BKM tarafından belirlenmekte ve bütün bankalar aynı komisyon oranını uygulamaktadır. Ayrıca bu oran bankaların işyerlerine uyguladıkları komisyon oranlarına da bir baz teşkil etmektedir. Takas komisyonunun hesaplanmasında belirli maliyet kalemleri dikkate alınmaktadır. Bu maliyetlerin açıklanmasına geçmeden önce takas işleminin nasıl gerçekleştiğinin açıklanmasında fayda bulunmaktadır.

- 140 Kart sahibi satın aldığı bir mal veya hizmet bedelini banka kartı ile ödemek istediğinde, ödemeyi yapacağı iş yerindeki POS cihazının ait olduğu banka, kart sahibinin bankasından farklı ise ödemeyi takiben takasa konu olacak bir işlem doğacaktır. Banka kartının POS cihazından geçirilmesiyle birlikte kabulcü banka, BKM Switch isimli yönlendirme sistemine bağlanarak ihraççı bankadan kart sahibinin bakiyesinin işlem için yeterli olup olmadığını sormaktadır. Bakiyenin yeterli olduğunun tespiti ile birlikte mal veya hizmet bedeli kadar bir tutar kişinin hesabından eş zamanlı düşülmekte ve ihraççı bankanın geçici hesabında bekletilmektedir. Bunun gibi binlerce işlem aynı yolla yapılmakta ve işlem tutarları kabulcülere ödenmeden önce bankaların geçici hesaplarında bekletilmektedir.
- 150 İşlemin yapıldığı gün saat 24:00 itibarıyla, BKM tarafından o güne ait hesaplar kapatılmakta ve hangi bankanın kime ne kadar borçlandığı hesaplanmaktadır. Ertesi gün bankalara hangi bankaya ne kadar borçlanıldığı bilgisinin ulaşmasıyla birlikte, ihraççı bankalar maliyetlerini düşükten sonra kalan tutarı kabulcünün Merkez Bankasında açılmış hesabına yatırmaktadır. Kabulcünün işyerine ne zaman ödeme yapacağı ise, işyeri ve kabulcü arasındaki anlaşmaya göre değişmektedir. Piyasa gücü olan firmalara ve büyük perakende zincirlerine ödeme anında yapılmaktayken, küçük firmalara ödemeler biraz daha geç yapılabilmektedir. Ancak, bu gecikmeler kredi kartındaki gibi uzun süreli olmamaktadır.

160 **H.2.2. BKM Tarafından Belirlenen Takas Komisyonu Oranının Hesaplanmasında Kullanılan Maliyet Kalemleri**

- BKM tarafından, özel bir danışmanlık şirketine banka kartı takas komisyonuna yönelik çalışma yaptırılmıştır. Bunun için 13 bankadan tespit edilen maliyet kalemlerine ait banka bilgileri istenilmiş, toplanan veriler incelenmiş ve standart sapmanın dışında kalanlardan revizyon veriler istenmiştir. Yeni değerlerden yine uç değer haline gelen orijinal değerler dışarıda bırakılmış ve bankalardan bu veriler için revizyon istenilmiş, gelen revizyonlar sınır değerlere göre değerlendirilerek hesaplama katılmıştır. Nihai değer için sınır değerler içindeki veriler kullanılarak her bir maliyet kaleminde takasa katılacak ortalama değer
- 170 tespit edilmiştir. Bu şekilde en tutarlı veri setleri üzerinden hesaplama yapılmaya çalışılmıştır. Çıkarılan verilere karşın her bir maliyet kaleminde piyasanın en az %91'ini kapsayacak veriler kullanılmıştır. Maliyet kalemlerinin her biri belirli bir oran dahilinde takas komisyonuna katılmaktadır.

H.2.2.1. Kart Basım ve Başvuru Değerlendirme Maliyeti

08-24/249-82

Bu başlık altında bildirilen kalemler; kart plastiği, manyetik şerit, çip kart üzerine baskı, makinelerin yıllık amortismanları, kart güvenliği, posta/kurye masrafları, şifre yaratma ve müşteriye iletme, VISA-Electron/MC-Maestro logo ve başvuru değerlendirme maliyetlerini kapsamaktadır.

180 Kart basım ve değerlendirmeden kaynaklanan maliyetler, takasa konu işleme ("not on-us" işleme) uygulanan takas komisyonuna, söz konusu işlem tutarının banka kartı ile yapılan bütün işlemlerin tutarlarının toplamına bölümüyle elde edilen oran kadar yansıtılmaktadır. Bu oran, takasa konu alışverişlerin, banka kartıyla yapılan tüm işlemlerin (kendinde POS işlemleri, takasa konu POS işlemleri, kendinde ATM işlemleri ve takasa konu ATM işlemleri) toplamına bölünmesi ile bulunmaktadır.

H.2.2.2. Otorizasyon/Takas Maliyeti

190 Otorizasyon/takas maliyeti, kabulcünün, yapılmak istenen işleme ilişkin olarak, ihraççıdan onay almak için BKM Switch sistemine bağlanması ile doğmaktadır. Bu sistem için yapılan altyapı ve teknoloji maliyetleri; BKM'ye bağlanmak için yapılan telekomünikasyon masrafları, otorizasyonla ilişkili banka içi personel ve teknoloji maliyeti ve şifre sistemi ile ilgili oluşan bakım, donanım ve yatırım amortismanını kapsayan teknoloji maliyetleri toplamından oluşmaktadır. Bulunan toplam otorizasyon/takas maliyetinin içinde yer alan altyapı ve teknoloji maliyetleri kredi kartı ile yapılan takas gerektirecek işlemler için de kullanılan ortak maliyetlerdir. Bu nedenle bankalar "otorizasyon/takas"ta önce banka kartı ve kredi kartının ortak maliyetlerdeki paylarını ayrı hesaplamakta, ardından da banka kartının otorizasyon maliyetinin ne kadarının takas komisyonuna katılacağını yukarıda açıklanan yöntemle tespit etmektedirler.

H.2.2.3. Ödeme Garantisi Maliyeti

200 Ödeme garantisi, kart ihraç eden bankanın alışveriş tutarının ödeneceğini, kart kabul eden bankaya garanti etmesidir. Bu garanti taahhüdü nedeniyle, dolandırıcılık ve ters ibraz hallerinde kart ihraç eden banka açısından bir maliyet oluşmaktadır.

Dolandırıcılık maliyetleri; banka kartı alışverişlerinde oluşan ve ihraççının takibe aldığı dolandırıcılık olaylarının zararlarını, bu olayları takip eden personel giderlerini ve dolandırıcılığa karşı alınan önlemlerin maliyetlerini kapsamaktadır. Ters ibraz maliyeti ise tüketicinin banka kartının kendi isteği dışında kullanıldığının tespit edilmesi durumunda, alışveriş tutarının tüketiciye ödenmesiyle oluşan kaybı ifade etmektedir.

210 H.2.2.4. Banka Kartı ile Yapılan Takasa Konu Alışveriş İşlemlerinin İhraççının Hesaplarına Yansıtılması Maliyeti

Söz konusu işlemler ihraççı açısından iki temel maliyet oluşturmaktadır. İlki sistemdeki hareket maliyetini oluşturan bankada mevduat ve diğer ürünlere hizmet veren ana bankacılık ve sistem (amortisman, bakım, telekomünikasyon) maliyetleridir. İkincisi ise ihraççının Merkez Bankası'na takas işlemi için ödeyeceği tutardır.

H.2.2.5. Müşteri Hizmetleri Maliyeti

220 Bu maliyet kalemini, üye işyerleri ve bankaların çağrı merkezleri ve şikâyet yönetim gruplarının mevduat ürününe hizmet vermektan doğan maliyetleri oluşturmaktadır. Bu grupların sadece mevduat ürünlerine hizmet vermemesi durumunda, tüm birim maliyetleri gerekli şekilde oranlanarak sadece mevduat hesaplarına ait kısmındaki maliyetler hesaplanmakta ve mevduat maliyetleri işlem sayıları bazında oranlanarak banka kartı takas komisyonuna katılacak kısmı bulunmaktadır.

H.2.3. BKM ve Bankaların Yetkilileri ile Yapılan Görüşmeler

H.2.3.1. BKM Yetkilileri ile Yapılan Görüşmeler

230 Görevli Raportörlerin BKM yetkilileri ile yaptıkları görüşmelerde, banka kartlarına ilişkin takas komisyon oranı hakkında bilgi alınmış ve bu kapsamda takas oranı hesaplamasında kullanılan maliyet kalemleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, raportörlerce talep edilen konuya ilişkin bazı bilgi ve belgeler ilgililerce Kuruma gönderilmiştir.

H.2.3.2. Bankalarla Yapılan Görüşmeler

240 Banka kartlarına ilişkin ortak takas komisyonu belirlenmesi hakkında yapılan başvuru çerçevesinde, Raportörler BKM üyesi olan T. İş Bankası A.Ş. (İş Bankası), Akbank T.A.Ş. (Akbank), T. Garanti Bankası A.Ş. (Garanti Bankası), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (Yapı Kredi Bankası), T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (Ziraat Bankası) ve Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (TEB) ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde banka kartı takas komisyon oranının belirlenmesine esas teşkil eden maliyet kalemleri hakkında bilgi alınmıştır.

250 Yapılan görüşmelerde takas oranı içinde en maliyetli kalem olan “kart basım ve başvuru değerlendirme maliyeti” ile “Visa/Mastercard logo ücretleri” üzerinde durulmuştur. Bankalar tarafından tüm mevduat sahiplerinden bir “hesap işletim ücreti” tahsil edildiği, ancak bu ücretin içerisinde kart basım maliyetinin yer almadığı ifade edilmiştir. Buna dayanak olarak da hesaplara ait banka kartı olmasa dahi hesap işletim ücretinin ilgili hesaplardan tahsil edilmesi gösterilmiştir. Sonuç olarak banka kartı basımı ile ilgili olarak bankalar müşterilerinden herhangi bir ücret talep etmemekte, bu maliyetin bir kısmını takas komisyonu vasıtasıyla üye işyerlerinden tahsil etmektedirler.

Banka kartları müşterilere genellikle istekleri üzerine gönderilmekle birlikte, bazı bankalar tüm müşterilerine banka kartı göndermektedirler. Özetle, bankalar, banka kartında kredi kartından farklı olarak kart ücreti almadıkları için ve yapılan her işlemde logo maliyetine katlanmak durumunda kaldıkları için kart basım maliyetini komisyona yansıtmaktadırlar.

Garanti Bankası, İş Bankası ve Ziraat Bankası yetkilileri kart basım işlemlerinin bizzat kendilerince yerine getirilmekte olduğunu ifade etmişlerdir. Yalnızca kart plastiği dışarıdan temin edilmekte olup, kartın üzerine müşteri adı ve hesap

08-24/249-82

260 numarası yazımı gibi kişiselleştirme işlemleri bankalar bünyesinde gerçekleştirilmektedir. TEB yetkilisi ise bu hizmeti başka bir teşebbüsten aldıklarını ifade etmiştir. Bu maliyet kalemi içinde en maliyetli unsurun kart plastiği olduğu, kart basımı ile ilgili makine ve teçhizata ait bakım, onarım ve amortisman giderlerinin küçük seviyelerde kaldığı belirtilmiştir.

270 Takas oranı hesaplamasında kullanılan diğer bir maliyet olan müşteri hizmetleri ve tahsilatlar kaleminin hesaplanmasına ilişkin bankalar arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Öncelikle belirtilmesi gereken nokta, müşteri hizmetleri merkezlerinin hem kredi kartı, hem de banka kartı müşterilerine ortak hizmet vermeleri hususudur. Takas oranına dahil edilmesi gereken maliyet kalemi ise yalnızca banka kartı müşterilerine hizmet veren personel ve teknoloji maliyeti olmalıdır. Bankalarla yapılan görüşmelerde Garanti Bankası bu maliyet kalemlerini ilk aramadan itibaren (banka kartı ile ilgili olan müşteri telefonları kredi kartı ile ilgili olan aramalardan ayırt edilmektedir) ayrıştırabildiğini ifade ederken, Ziraat Bankası ise müşteri hizmetleri personeline uyguladıkları bir anketle banka ve kredi kartı müşterilerinin aramalarını ayrıştırdıklarını ifade etmiştir. Akbank ve Yapı Kredi Bankası benzer şekilde müşteri hizmetlerinin toplam maliyetini hesaplamakta, ardından kredi kartı ve banka kartının yapılan görüşmelerdeki payı oranında maliyetlerine yansıtmaktadırlar. TEB’de ise bu maliyet için kredi kartı ve banka kartı ayırımına dikkat edilmediği göze çarpmıştır.

280 Bankalar tarafından uygulanan farklı maliyet hesaplama yöntemleri veri güvenilirliği ve denetim eksikliği hususunu gündeme getirmekte, yukarıda yer verilen kredi kartları ile ilgili takas komisyon oranına ilişkin Kurul kararında da belirtildiği üzere bankaların BKM’ye ilettikleri maliyet kalemlerinin banka kartı ile ilgili olanlarının da bağımsız denetimden geçmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

290 Görüşmelerde üzerinde durulan bir diğer husus ise takas işleminin yarattığı işlem hacmi dolayısıyla bankalara bir gelir sağlayıp sağlamadığıdır. Bilindiği üzere, bankalar, kart sahibinin hesabından işlem tutarını düştüktan sonra bu tutarı geçici hesaplarında bekletmekte, ertesi gün kabulcünün hesabına geçirene kadar kendi hesaplarında tutmaktadırlar. Bu durumun bankalara bir gelir getirdiği bilinmektedir. Ancak, konu ile ilgili görüşülen bankalardan Yapı Kredi Bankası yetkilisi banka kartı ile yapılan işlem hacminin düşük olması ve yapılan alışverişte ihraççının geçici hesabında bekleyen parayı değerlendirmek için yeterli süre olmaması nedenleriyle, bu gelirin önemsenecek düzeyde olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, kabulcünden işyerine aktarılan paralara da kredi kartındaki gibi uzun süreli blokeler uygulamanın mümkün olmadığı, dolayısıyla zamanı getiriye çevirme imkanının düşük olduğu ifade edilmiştir. TEB ve Akbank ise blokeli ödemelerde paranın banka hesabında kalmasının bankaya bir gelir getirdiğini, bankaların kendi aralarındaki hesaplaşmalarda da bir gecelik bir fark olduğundan bu gecikmeden de bir geliri söz konusu olabileceğini, ancak takaslaşma mahsup esası ile olduğundan, gelir kaybının da söz konusu olabileceğini belirtmişlerdir.

300 Dolayısıyla takastan doğacak gelirin kayda değer olmadığı neticesine varılmıştır.

H.3. Değerlendirme

H.3.1. Muafiyet Şartlarının Değerlendirilmesi

Teşebbüs birliği niteliğinde bulunan BKM'nin Yönetim Kurulu tarafından Şirket Ana Sözleşmesi'nin verdiği yetki çerçevesinde, takas komisyonu oranının belirlenmesi, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi çerçevesinde fiyat tespiti içeren bir teşebbüs birliği kararı niteliğindedir ve uygulama Kanun'a aykırıdır.

310 BKM tarafından yürütülen takas komisyonu belirlenmesinde uygulanan formüle, muafiyet tanınabilmesi için, formül düzenlemesinin denetimden geçerek doğruluğu kanıtlanmış, şeffaf, nesnel ve objektif verilere dayanan veri setine dayanması gerekmektedir.

4054 sayılı Kanun'un "Muafiyet" başlıklı 5. maddesinde 4. madde kapsamında ihlal teşkil eden anlaşma, eylem ve teşebbüs birliği kararlarına muafiyet tanınması için gerekli şartlar ve muafiyetin ne şekilde verilebileceği düzenlenmektedir.

Anılan maddede düzenlenen, muafiyet için gereken şartlara aşağıda yer verilmiştir:

- a) Malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması,
- b) Tüketicinin bundan yarar sağlaması,
- 320 c) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,
- d) Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması,

a) Malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması

330 Muafiyet tanınması için aranan ilk olumlu şart, ekonomik açıdan bir değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Hangi hallerin ekonomik yarar sağladığının somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Genel olarak üretim ve dağıtım maliyetlerinin düşürülmesi, kalitenin artırılması, malın arzında devamlılığın sağlanması, yeni piyasalara girişin kolaylaştırılması ve yeni ürünlerin ya da üretim tekniklerinin bulunması gibi hallerin varlığı halinde ekonomik yararın sağlandığı kabul edilmektedir.

Esasen, takas komisyonu oranının ortak belirlenmesi yerine, her bir kart ihraç eden banka ve kart kabul eden banka tarafından ikili anlaşma ile tek tek belirlenmesi halinde, hesaplama karmaşıklıklarının ve sistemde karmaşaların doğmasının kaçınılmaz hale geleceği, bir işyerinde gerçekleştirilen alışveriş işleminin kart hamilinin kartını ihraç eden banka ile işyerinde bulunan POS makinesiyle işlemin yapılmasına olanak sağlayan bankanın (kart kabul eden bankanın), farklı olması durumunda büyük karışıklık çıkacağı kanaatine varılmıştır.

340 Ayrıca, takas komisyon oranının varlığı, işyerinde gerçekleştirilen onay işlemlerinin hızla tamamlanması ile tüketicilerle birlikte işyerleri de kazanç sağlamaktadır. Bu şekilde işlemlerin hızla gerçekleştirilmesi nedeniyle birçok işyeri banka kartı kabul etmesi ve banka kartı kullanan tüketici sayısının artması sonucu oluşan işlem kapasitesinden olumsuz etkilenmemek amacıyla sistem ağının sürekli geliştirilmesi gerekmekte, sürekli gelişim ise tüketici memnuniyetini arttıran bir rol oynamaktadır.

b) Tüketicinin bundan yarar sağlaması

350 4. madde anlamında rekabeti sınırlayıcı etkileri olan bir anlaşmanın muafiyet alabilmesi için, yukarıda değinilen malların dağıtımı veya hizmetlerin sunulmasından elde edilen iyileşmenin tüketiciye yansıtılması gerekmektedir. Kanun'da tüketicinin ekonomik gelişmeden yarar sağlaması gerektiği belirtilmekle birlikte, yararlanmanın ölçüsü ve kapsamı hususunda herhangi bir ifade yer almamaktadır. Tüketicinin yarar sağlaması açısından beklenen genellikle fiyatlar seviyesindeki düşüş olmakla birlikte, satış sonrası etkin hizmetler, ürün çeşitliliğinin artması, tüketicinin ürüne daha kolay ulaşabilmesi, malın arzında devamlılığın sağlanması gibi koşullar da tüketicinin elde edeceği menfaat kapsamında değerlendirilebilmektedir.

360 Bildirim Formu'na kart ihraç eden bankaların banka kartlarının tüm dünya üzerinde mümkün olduğunca çok noktada ödeme aracı olarak kabul edilmesinin, kart hamillerinin nakit para veya diğer ödeme araçlarını kullanmak zorunda kalmamalarını sağladığı, ayrıca banka kartı kullanımının tüketicilere yararlarında çok miktarda nakit para taşımak zorunluluğundan kurtarması nedeniyle güvenlik sağladığı gibi, ödeme kolaylığı da sağladığı belirtilmektedir. Benzer şekilde kart kabul eden bankalarla anlaşmalı olan işyerlerinin mümkün olduğunca çok sayıda kullanıcıyı olan kart markalarını kabul etmesinin de işyerinin satışını artırmak suretiyle onların menfaatine olduğu ifade edilmiştir. Takas komisyon oranının yokluğunda ise daha önce de belirtildiği üzere banka kartı kullanımının azalacağı, hatta yok olacağı ifade edilmektedir. Bu durumdan tüketiciler kadar işyerlerinin de zarara uğrayacağı ve banka kartı kullanımı sonucu satışlarda artış, bedel tahsilâtında sürat kazanılması gibi faydaların ortadan kalkacağı belirtilmektedir.

370 Bildirim sahipleri tarafından dile getirilen ve yukarıda yer verilen faydalarının yanında takas komisyonunun bazı olumsuz etkileri de olabilmektedir. Özellikle takas komisyonunun yüksek belirlendiği durumlarda, ihraççı bankaya daha fazla komisyon ödeyen kabulcü bankalar üye işyeri komisyonlarını yükseltmekte ve daha yüksek komisyonla karşı karşıya kalan üye işyerleri ise bu oranı fiyatlara yansıtmaktadırlar. Bu şekilde takas komisyonu adeta bir vergi gibi tüm tüketicilere yansıtılmaktadır. Yüksek takas oranlarının bir sonucu olarak artan fiyatlar ise tüketicilerin aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Üstelik bu fiyatlar yalnızca kartlı 380 ödeme araçları ile alışveriş yapanlara değil, nakit veya başka yollarla alışveriş yapan tüm tüketicilere de yansıtılarak kartlı ödeme sistemlerinden faydalananların maliyetleri karşılanmaktadır. Bu nedenle takas komisyon oranlarının belirlenmesi amacıyla oluşturulan formülün sistemin devamı için gerekli maliyet kalemlerinden oluşması ve bankaların kendilerinin finanse etmesi gereken maliyet unsurlarını içermemesi gerekmektedir.

c) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması

390 Muafiyet kararı verilmesinde aranan bu ilk olumsuz şarta göre, muafiyete konu anlaşma ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmasına neden olmamalı, bir başka deyişle sağlanan ekonomik gelişme veya fayda ile tüketicinin bundan yarar sağlaması rekabetin ortadan kaldırılması sonucunda elde ediliyor olmamalıdır.

Bildirim Formunda takas komisyon oranının banka maliyetlerinin bildirimlerine dayandığı, dolayısıyla bu komisyonun belirlenmesinin maliyet bazlı olması nedeniyle tarafsız olduğu belirtilmektedir. BKM tarafından belirlenen ortak takas komisyonunun bankaların kendi aralarında yapacakları ikili anlaşmaları engellemeyeceği ve bankaların BKM'ce belirlenen oranların dışında bir komisyon belirlemeleri durumunda hiçbir yaptırımın söz konusu olmadığı, bankaların BKM'nin banka maliyet bildirimleri esasına göre tespit etmiş olduğu oranı uygulamakla yükümlü kılınmadıkları ifade edilmektedir. Tüm bu sayılan nedenlerle ortak takas komisyonu uygulamasının piyasanın önemli bir bölümünde rekabeti ortadan kaldırmadığı görülmüştür.

Diğer taraftan, bankalararası takas komisyonu bir formülle belirlense dahi, bankaların üye işyerlerine uyguladıkları üye işyeri komisyonları arasında farklı oranlar görülmektedir ve bu pazarda etkin rekabetten bahsedilebilir. Dolayısıyla, 5. maddenin (c) bendinde yer alan ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmadığı değerlendirilmesine ulaşılmıştır.

d) Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması

Kanun'un 5. maddesinde öngörülen bu son koşula aykırılık izlenen amacın elde edilmesi için rekabetin gereğinden fazla sınırlanmaması ya da rekabetin sınırlanmasının gereğinin dahi bulunmaması halinde olabilir. Teşebbüsler prensip olarak anlaşma ile amaçladıkları ekonomik yararların gerçekleştirilmesinde rekabeti en az sınırlayıcı yöntemi tercih etmekte yükümlüdürler.

Bildirim Formunda takas komisyon oranlarının ikili anlaşmalar yoluyla belirlenmesinin, sistem içerisinde çok sayıda kart ve bankanın bulunması nedeniyle makul gözükmediği ifade edilmektedir. Bunun yanında takas komisyon oranının tek elden belirlenmesinin sistemin işleyişinin temel unsurlardan biri olduğu ve bu anlamda rekabetin zorunlu olandan fazla sınırlandırmadığı belirtilmektedir. Ancak bunun doğruluğunun kabul edilebilmesi için, belirlenen takas komisyonunun gerçek maliyetleri içermesi ve sistemin işleyişinin maliyet paylaşımı esasına göre yapılması gereklidir.

H.3.2. Muafiyet Şartlarına İlişkin Genel Değerlendirme

Yukarıda yer verilen değerlendirmeler doğrultusunda, söz konusu işleme muafiyet verilebilmesi için belirlenen 4 şarttan (a) ve (c) bentlerinde belirtilen hususların, muafiyet başvurusunda da yer aldığı şekilde, ödeme sistemlerinde ekonomik gelişmenin sağlanması ile üye işyeri-banka ve banka-kart hamili ilişkilerinde rekabet şartlarının ortak komisyon belirlenmesi dışındaki şartlarının sınırlandırılmamış olması nedenleriyle sağlandığı kanaatine varılmıştır. Ancak, (b) ve (d) bentlerinde yer alan şartların karşılanması için, belirlenen takas komisyonunun gerçek maliyetleri içermesi ve sistemin işleyişinin maliyet paylaşımı esasına göre yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda takas komisyon oranında kullanılan maliyet kalemlerinden işlemle doğrudan ilgisi olmayan ve üye işyerlerine yansıtılmaması gereken kalemlerin çıkarılması gerekmektedir.

Ortak takas komisyonu uygulaması yukarıda açıklandığı üzere, genellikle olumlu etkilere sahiptir. Bununla birlikte, takas komisyon oranının belirlenmesine esas

08-24/249-82

teşkil eden maliyet kalemleri incelenmelidir. Zira takas komisyon oranı ihraççı bankalar tarafından kabulcü bankalara uygulanmakta ve bu oran kabulcü bankaların üye işyerlerine uygulayacakları komisyon oranlarına da baz teşkil etmektedir.

440 Söz konusu işlem kredi kartları ile yapılan alışverişlerde uygulanacak takas oranının belirlenmesinde kullanılan formülle büyük benzerlikler göstermektedir.

Aşağıda hem banka kartları, hem de kredi kartlarına ait takas oranının hesaplanmasında kullanılan maliyet kalemlerine yer verilmiştir.

Kredi kartı ve banka kartına ait takas komisyon oranları

<i>Takas Formülü Bileşeni</i>	<i>Kredi Kartı Oranı</i>	<i>Banka Kartı Oranı</i>
Fonlama Maliyeti	1,300%	-
Müşteri hizmetleri ve tahsilatlar	0,333%	0,085%
Otorizasyon	0,018%	0,045%
Switch / routing/hesaplaşma	0,030%	0,131%
Sahtekarlık ve exception dosyası	0,087%	0,011%
Harcama itirazları	0,004%	(Sahtekarlık Kalemi İçerisinde)
Kart Basım/başvuru değerlendirme	-	0,56%
<i>Operasyonel Maliyetler Toplamı</i>	<i>0,47%</i>	<i>0,83%</i>
<i>Genel TOPLAM</i>	<i>1,77%</i>	<i>0,83%</i>
<i>BSMV Dahil TOPLAM</i>	<i>1,87%</i>	<i>0,88%</i>

450 Tabloda kredi kartı ve banka kartı takas oranı hesaplamasında kullanılan maliyet kalemlerine ilişkin veriler bulunmaktadır. Banka kartına ait operasyonel maliyetler kredi kartından neredeyse iki kat fazladır. Kredi kartlarının banka kartlarından çok daha fazla kullanıldığı ve daha maliyetli olduğu düşünüldüğünde banka kartına ait operasyonel maliyetlerin kredi kartından fazla olması bir çelişki olarak görülebilir. Ancak kredi kartı takas oranında bulunmayan kart basım/başvuru değerlendirme maliyetlerinin, banka kartlarında söz konusu orana % 0,56'lık bir katkı yaptığı dikkate alındığında, esas farklılığın buradan kaynaklandığı görülmektedir. Takas oranından bu kalem çıkarıldığında banka kartına ait operasyonel maliyetler % 0,27'ye düşmektedir. Diğer maliyetler incelendiğinde "müşteri hizmetleri ve tahsilâtlar" kalemi ile "Sahtekârlık ve exception dosyası" kaleminin beklendiği şekilde kredi kartında daha yüksek bir orana denk geldiği görülmektedir. "Otorizasyon" ile "switch/routing/hesaplaşma" kalemleri ise banka kartı takas oranlarında daha yüksektir. Bunun en önemli sebebi banka kartı ile yapılan alışveriş hacminin kredi kartına nazaran çok düşük olmasıdır. Bilindiği üzere takas oranı, ilgili maliyetlerin gerçekleşen alışveriş hacmi ile orantılanması sonucu elde edildiğinden, alışveriş hacminin düşük olması takas oranına katılacak maliyetlerin yüksek çıkmasına sebep olmaktadır. Alışveriş hacminin artması ile birlikte burada yer alan oranların düşmesi beklenmektedir. Nitekim kredi kartı ile yapılan alışverişlerin çok yüksek hacme ulaşması sayesinde, bu maliyet kalemlerinde yıllar itibarıyla düşüşler meydana gelmiştir.

470 Tabloda yer alan maliyet kalemlerinin içeriğine ilişkin bilgilere H.2.3. sıra sayılı
tespitlerde yer verilmiştir. Burada yer alan maliyetler genel itibariyle kredi kartı ile
ilgili takas oranlarında kullanılan formülde yer alan maliyet kalemleri ile
örtüşmektedir. Ancak kredi kartlarında bulunan ödeme erteleme (kredilendirme)
özelligi banka kartları için söz konusu olmadığından, burada yer alan formülde
“fonlama maliyeti” bulunmamaktadır. Bunun dışında yer alan “ödeme garantisi
maliyeti”, “otorizasyon/takas maliyeti”, “issuer hesaplara yansıtma maliyeti”,
“müşteri hizmetleri” ve “BSMV” ise kredi kartları ile ilgili takas oranlarında
hesaplamaya dahil edilmekte olup, bu anlamda sözü edilen maliyet kalemleri
bakımından her iki formülün birbiriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Ancak kredi
kartları takas oranlarının maliyetlerinin hesaplanmasında kullanılmayan “kart
basım/başvuru değerlendirme maliyetleri” banka kartları için formüle eklenmiştir.
480 Dolayısıyla bu maliyet unsurunun ayrı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

H.3.2.1. Kart Basım Maliyetine ilişkin Değerlendirme

Müşteri ile banka arasındaki ilişki, kişinin bankada bir mevduat hesabı
açtırmasıyla kurulmaktadır. Mevduat hesabının açılmasıyla kişiye (isteğe göre ya
da bazı bankalar için geçerli olmak üzere zorunlu olarak) banka kartı
gönderilmektedir. Dolayısıyla, banka kartı kişiyle banka arasındaki ilişkinin devamı
açısından zorunlu bir unsur değildir. Bankacılık işlemleri banka kartının olmadığı
durumlarda da hesap numarası üzerinden yürütülebilmektedir. Ancak, banka
kartı, kart sahibi ile banka arasındaki ilişkiyi hem kart sahibi açısından, hem de
banka açısından kolaylaştırmaktadır. Kart sahibi banka kartı ile pek çok işlemi
490 şubeye gitmeden yürütebildiği gibi nakit taşımanın risklerinden de korunmaktadır.
Bankalar ise kart basarak daha az şube ve personel ile faaliyetlerini devam
ettirebilmektedirler. Bunun bankalara operasyonel maliyetler bakımından ciddi
faydaları bulunmaktadır. Bankaların BKM'ye ilettiği maliyet bilgilerinde şube ve
ATM birim maliyetleri arasında yaklaşık 10 kat fark olması da bu durumu
desteklemektedir. Bir müşterinin banka kartını kabul etmeyip mevduatla ilgili para
çekme, para yatırma havale vs. işlemlerini şubeden yürütmeyi tercih etmesi
müşteriye zaman maliyeti yüklerken, bankaya zaman maliyetinin yanında,
istihdam maliyeti ve şube maliyeti yüklemektedir. Kart sahibinin banka kartı yerine
işlemlerini şubeden yürütmek istemesi durumunda, bankaların şube ve personel
500 sayılarını artırmak durumunda kalmaları kaçınılmazdır.

Konu ile ilgili bir diğer nokta ise, kart basmanın takas işleminden doğan
maliyetlerle doğrudan bir ilişkisinin bulunmamasıdır. Her ne kadar Visa ve
Mastercard logoları yapılan işlem üzerinden verilmekteyse de, kart basım maliyeti
sabit bir maliyet oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, kart ile yapılan işlemler ne
kadar artarsa artsın kart basım maliyetini etkilememektedir. Banka kartı ile ilgili
müşteri hizmetleri, otorizasyon ve dolandırıcılık maliyetleri, yapılan işlem sayısı ile
orantılı olarak değişebilen maliyetler olduğundan işleme yansıtılması makul
karşılanabilir. Ancak, işlemle doğrudan alakası olmayan kart basım maliyetinin
işyeri tarafından üstlenilmesi kabul edilebilir nitelikte değildir. Nitekim kredi kartı
510 takas komisyon oranına ilişkin olarak bir danışman firma tarafından yapılan
13.9.2004 tarihli çalışmada, takas oranının olası bütün maliyet kalemleri içinden
sadece işyerine fayda sağlayanları içerdiği bilgisine yer verilmektedir. Söz konusu
çalışmada kart basma ve hesap açmanın işyerine dolaylı fayda sağladığı, kart

kullanılsın ya da kullanılmasın ihraççılık işinin temel ürün maliyeti olduğu dikkate alınarak, bu maliyet hesaplama dışı bırakılmıştır.

520 Öte yandan, bankaların şube ve personel maliyetini azaltmak için yerleştirdikleri ATM cihazlarının da bankaya bir maliyet yüklediği bilinmektedir. Ancak, bankalar ATM yerleştirmenin belirgin faydalarını göz önünde bulundurarak bu maliyetleri kendileri üstlenmektedirler. Benzer bir uygulamanın kart basmak için de yapılması gerektiği; yapılan her ATM işleminden ATM maliyetini çıkarmak için belli bir komisyon alınmıyorsa, kart basmanın da belirgin faydaları göz önünde tutularak maliyetlerinin bankalarca karşılanması gerektiği kanaatine varılmıştır.

530 “Kart basım ve başvuru değerlendirme” maliyetleri içerisinde değerlendirilmesi gereken unsurlardan biri de “Visa/Mastercard logo maliyetleri”dir. Bilindiği üzere bu maliyet bankalar tarafından ilgili kuruluşlara, yapılan işlem adedi ile orantılı olarak ödenmektedir. Bununla birlikte bahse konu maliyet unsurunun takasa konu olması sadece banka kartı ile ilgili muafiyet başvurusunda söz konusu olmuştur. Kredi kartlarına ilişkin takas komisyonuna muafiyet tanıyan Kurul kararında yer alan maliyet kalemleri arasında kart basım ve Visa/Mastercard logo maliyetleri yer almamaktadır. Kredi kartlarının yarattığı işlem hacmi düşünüldüğünde, üye işyerlerinin satışlarına banka kartlarından çok daha fazla katkı sağladığı açıkça görülmektedir. Takas komisyonu esas itibarıyla üye işyerlerinin fayda sağladıkları alanlarda maliyetlere de katlanmaları ilkesine dayandığından, üye işyerlerine çok daha fazla katkısı bulunan kredi kartları basım ve Visa/Mastercard logo maliyetleri onlara yansıtılmazken, daha düşük işlem hacmine sahip banka kartı basım ve Visa/Mastercard logo maliyetlerinin üye işyerlerine yansıtılması makul değildir. Kaldı ki bu unsurlar esas olarak yukarıda da değinildiği gibi bankalara ve kart hamillerine fayda sağlamaktadır. Kart hamilleri Visa/Mastercard logolu ürünler kullanmaları sayesinde ülke içinde olduğu gibi ülke dışında da kartlarını 540 kullanabileceklerini bilirken, bankalar da ülke içinde kullanılan ve ülke dışında kullanılan kartları ayrı ayrı basmak zorunda kalmayarak çifte maliyetlerden kurtulmuş olmaktadır. Bununla birlikte, ülkemizde banka kartı kullanımının gelişmiş ülkelere nazaran henüz yeterli kullanım hacmine ulaşmaması nedeniyle belli bir ölçüde teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu teşvik sisteminde maliyetlerin bir kısmı bankalar tarafından karşılanırken bir kısmı da üye işyerleri tarafından karşılanmak durumundadır. Banka kartı kullanımının artması ve yeterli doygunluğa ulaşması halinde bu maliyet unsurlarının tekrar değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira mevcut uygulamada üye işyerleri ile doğrudan ilgisi olmayan maliyet unsurları takas komisyonuna eklenmiştir. İleride yapılacak yeni bir 550 değerlendirmede bu unsurlardan bir kısmının daha takas oranı hesaplamasında kullanılan formülden çıkarılması gündeme gelebilecektir. Ancak mevcut koşullar altında bildirim konusu muafiyet başvurusunda “Visa/Mastercard Logo Maliyetleri”nin formülden kalmasının yerinde olacağı kanaatine varılmıştır.

Kanun’un 5. maddesinin ikinci fıkrasında muafiyet verilmesi belirli şartların yerine getirilmesine bağlanabilir hükmü yer almakta, Rekabet Kurulu’nun şartlı muafiyet verebileceği düzenlenmektedir. Anılan hüküm uyarınca BKM tarafından uygulanmakta olan formülden, “Visa/Mastercard logo maliyetleri” dışındaki “kart basım ve başvuru değerlendirme” unsurunun çıkarılması halinde muafiyet tanınması gerektiği neticesine varılmıştır.

560 **H.3.2.2. Sabit Komisyondan Oransal Komisyona Geçilmesi ve Danışman Firmanın Oransal + Sabit Komisyon Çalışmasına İlişkin Değerlendirme**

570 BKM tarafından banka kartı ile yapılan takasa konu işlemler için sabit tutarda bir komisyon alınmaktadır. Ancak banka kartı ile yapılan harcamaların büyük çoğunluğunun düşük meblağlı olması sabit olarak uygulanan komisyonu görece yüksek hale getirdiğinden, takas komisyonunun yeniden düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Zira küçük harcamaların da kayıt altına alınabilmesi için ve yoğun bir şekilde kredi kullanımından kaynaklanan riskleri en aza indirmek için banka kartı kullanımının teşviki önemlidir. Mevcut halde banka kartının düşük tutarlı alışverişlerde işlem kolaylığı, komisyona tabi olmayışı (iş yerleri açısından), her yerde kullanılabilmesi nedenleriyle nakitle, yüksek tutarlılarda ise taksitlendirme ve borcu erteleme imkânları nedeniyle kredi kartıyla rekabet etmesi mümkün görünmemektedir.

Banka kartının düşük meblağlı harcamalarda kullanılması nedeniyle sabit komisyon oranının kar marjı düşük gazete, ekmek vb harcamalarda kart kabul eden işyeri aleyhine sonuç doğurduğu savunması kabul görse de, sabitten değişkene geçilmesi belli tutarın üzerindeki harcamalar için alınan komisyonu artıracaktır. Bu nedenle en etkin takas komisyonunun sabit mi, oransal mı ya da belli bir tutara kadar oransal sonra sabit mi olması gerektiğine karar verilebilmesi için banka kartı harcama dağılımının incelenmesi gerekmektedir.

580 Dosya mevcudu bilgilere göre, 2007 yılı ilk altı ayında gerçekleşen 22.211.234 işlemin %22'sine tekabül eden 4.877.299 adedinin 5 YTL.'nin altında, %23'üne tekabül eden 5.109.188 adedinin 5 ila 10 YTL. arasında olduğu görülmüştür. Buna göre toplam işlem adedinin yaklaşık yarısı (%45'i) 10 YTL.'nin altındadır ve toplam işlem adedinin yaklaşık %90'ı 50 YTL.'nin altındaki işlemlerden oluşmaktadır. Anlaşıldığı üzere, banka kartı ile yapılan harcamaların büyük kısmı 10 YTL.'nin altında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sabit bir komisyon tutarının harcamaların çoğunun düşük tutarlı olduğu mevcut durumda, etkin bir uygulama olmadığı düşünülmektedir. Takas komisyonunun sabit olarak uygulanması durumunda toplam 5.391.623 YTL. takas komisyonu maliyeti ortaya çıkmaktadır.

590 Öte yandan, oransal takas komisyonu için yapılan hesaplamalara göre 30 YTL.'nin altında gerçekleşen harcamalar için bir düşüş söz konusuysen, 30-50 YTL. arasındaki harcamalardan alınacak toplam takas komisyonunda bir artış gözlenmiştir. 50 YTL. üzeri harcamaların toplam takas komisyonu tutarı içindeki payı ise oransal komisyon uygulanması durumunda önemli ölçüde artacaktır. Buna göre 50 YTL. üzeri harcamalardan alınacak takas komisyonunun toplamdaki payı %53,8 olacaktır. 50 YTL. üzeri harcamaların toplam işlem adedinin %10,7'sini oluşturduğu, değişken komisyon uygulanmasının toplam işlem adedinin yaklaşık %90'ını oluşturan 50 YTL. altındaki harcamalarda bir iyileşme yaratacağı göz önünde bulundurulsa da, toplam takas komisyonu 5.389.012 YTL. olacak ve sabit takas komisyonunun toplam maliyetinde kayda değer bir düşüş gerçekleşmeyecektir.

600 Ortaya çıkan tablo özetle şu şekildedir: İşlem başına sabit bir takas komisyonu alınması durumunda harcamaların önemli bir kısmını oluşturan 10 YTL. ve altı harcamalar için işyerlerinin zaten düşük olan kar marjları daha düşecek ve sabit

takas komisyonu etkin olmayacaktır. Takas komisyonunun oransal uygulanması durumunda ise 50 YTL. üzeri harcamalar için maliyet artacaktır

610 Bununla birlikte, belirli bir alışveriş tutarına kadar değişken o tutardan sonra da sabit uygulanmasının, hem sabit takas komisyonu uygulandığında görece fazla maliyete katlanan düşük tutarlı harcamalar için; hem de oransal takas komisyonu uygulandığında fazla maliyet oluşturan yüksek tutarlı harcamalar için daha etkin olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Nitekim gönderilen verilerin incelenmesinden toplam maliyeti en aza indirgeyen uygulamanın 30 YTL. ve altında %1,60 oransal, 30 YTL. üzerinde ise 0,48 sabit takas komisyonu olduğu tespit edilmiştir.

620 Ancak bu noktada vurgulanmasında fayda görülen husus, toplam maliyetlerdeki düşmenin, ki bu düşme kayda değer miktarda değildir, en etkin çözüm olup olmadığıdır. Sıklıkla vurgulandığı üzere harcamaların büyük kısmı düşük tutarlar üzerinde yoğunlaşmıştır ve oransal takas uygulamasına geçilmesindeki amaç bu harcamalar üzerindeki yükü azaltmaktır. Bu durumda çoğunluğu oluşturan bu harcamalar için en etkin çözüm oransal takas komisyonudur. Öte yandan bunun 50 YTL. üzerine fazladan maliyet getireceği bilinmektedir. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere bu tutarın üzerindeki harcamaların toplam harcamalar içindeki (adet olarak) oranı düşüktür. Zira bu tutarın üzerindeki harcamalar genellikle kredi kartı üzerinden yapılmaktadır. Kredi kartı takas komisyonu da banka kartı takas komisyonundan büyük olduğu için aslında banka kartı üzerinden bu işlemin gerçekleşmesi toplam maliyetlerde bir iyileşme sağlamaktadır. Dolayısıyla mevcut koşullar altında, toplam maliyetlerde en etkin çözüm olan oransal+sabit komisyon uygulaması yerine, sadece oransal komisyonun uygulanması uygun olacaktır.

H.3.2.3. Takas Oranının Duyurulması

630 Dosya mevcudu bilgilere göre, takas komisyon oranı BKM tarafından kamuoyuna açıklanmamaktadır. Bu durum işlemde açıklık ve şeffaflık ilkesi ile çelişmektedir. Bu tür bir açıklama yapılmamasının ticari sır gerekçesi ile değerlendirilmesi de mümkün değildir. Zira burada esasen rakip konumunda olan bankalar birlikte takas oranını belirlemede ve kendileri için üye işyerlerine uygulanacak olan maliyet unsurlarını öğrenmektedirler. Söz konusu bilgi kendisine üye işyeri komisyonu uygulanacak olan işyerleri tarafından da bilindiği takdirde, üye işyeri komisyonları bankalarla daha rekabetçi şartlarda belirlenebilecek ve ortaya çıkacak sağlıklı rekabet ortamı sonucunda da, piyasa şartlarında oluşacak üye işyeri komisyonları, genel fiyatlar düzeyini olumlu etkileyecektir. Konunun dünya uygulamalarına bakıldığında da, Visa ve Mastercard'ın ülkeler arası takas komisyonu oranlarını açıkladıkları ve böylece şeffaflık sağladıkları görülmektedir. Aynı uygulamanın ülkemizde yapılması bakımından da bir sorun bulunmamaktadır. Bu şekilde bilgi asimetrisinin önüne geçilebilecek ve özellikle ülkemiz bakımından tüketici haklarının da korunması sağlanabilecektir. Takas komisyonuna bu aşamada muafiyet tanınması bakımından, genel olarak tüketicilerin ve dosya özelinde üye işyerlerinin rekabet sınırlamasından en az zarar görmesi için, o an itibarıyla uygulanmakta olan takas komisyonu oranının BKM'nin internet sitesinde, ilgililer tarafından kolaylıkla ulaşılabilecek bir şekilde ve anasayfadan link vermek suretiyle kamuoyuna duyurulması şartının getirilmesi

650 gerektiği değerlendirilmektedir.

H.3.3. Muafiyet Süresinin Değerlendirilmesi

Bildirim Formunda, banka kartı ile yapılacak alışverişlerde uygulanan takas oranının belirlenmesi amacıyla hazırlanan formüle süresiz muafiyet talep edilmektedir. Ancak, söz konusu formülde, ancak doğru veriler ile doğru sonuca ulaşılabilecektir. Takas komisyonunun belirlenmesinde kullanılan veriler bağımsız denetimden geçmelidir. bankaların zaten bağımsız denetimden geçiyor olmaları nedeniyle, bu kalemlerin de denetim içerisine alınmasının bankalar bakımından sorun doğurmayacağı değerlendirilmektedir. Ancak, dosya mevcudu bilgilere göre, ilgili pazarda hem kabulcü (acquirer) ve hem de kart çıkarıcı (issuer) pazarlarında yüksek yoğunlaşma oranları bulunmaktadır. İlk 6-7 bankanın pazar payları toplamı %90'ı aşabilmektedir. Ayrıca, büyük bankalarda dahi algılama ve uygulama farklılıkları bulunabilmekte, bu durum küçük bankalara doğru inildikçe daha da artmaktadır. Bu çerçevede, -takas komisyonu formülünün işlem hacimlerinin ağırlıklı ortalamalarına dayanması nedeniyle- sistemde yıl sonları itibarıyla pazar payları toplamı %90'ı oluşturan ilk 6-7 bankanın bağımsız denetimden geçen verilerinin formülde kullanılması daha doğru sonuçlar verebilecektir.

Dosya mevcudu bilgilere göre, Dosya mevcudu bilgilere göre, bağımsız denetim periyodunun yılın Ocak-Mart döneminde gerçekleştiği ve 2009 yılı itibarıyla bu denetimin gerçekleştirilebileceği BKM yetkilileri tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle tanınacak muafiyetin süresi kısa tutulmuştur.

H.3.4. Banka Kartları ve 5464 sayılı Kanuna İlişkin Değerlendirme

Kartlı ödeme sistemlerinde etkin ve rekabetçi bir yapının kurulması sistemdeki kredi kartı ve banka kartı gibi alternatif ödeme metotlarının maliyetleri ölçüsünde fiyatlandırılması ile mümkündür. Halen yürürlükte olan 23.2.2006 tarih ve 5464 sayılı Banka kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca, *"üye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadırlar."* Bu hüküm sistemde aşağıdaki sonuçları doğurmaktadır:

Kartlı ödeme sistemlerini kabul eden üye işyeri, banka kartı ya da kredi kartı ayırt etmeksizin hepsini kabul etmek zorundadır. Ancak banka kartı ve kredi kartının benzer işlevleri olsa da, kredi kartı ve banka kartına göre komisyon oranı çok daha yüksek bir üründür. Halen uygulanmakta olan oranlara göre, muafiyet almış haliyle kredi kartı takas komisyonu %1,73 iken, muafiyet istenen banka kartı takas komisyonu %0,88 düzeyindedir. Takas komisyonu dışında iki ürün arasındaki bir diğer farklılık da kredi kartında para hesaba belli bir vade sonucunda girmekte iken, banka kartında harcama tutarı anında hesaptan çekilmekte ve kısa vadede üye işyerinin hesabına aktarılmaktadır. Bu yüzden banka kartları kredi kartlarına göre daha az maliyetli ürünlerdir. Diğer taraftan, bankaların Kuruma gönderdikleri ortalama banka kartı takas komisyon oranlarına bakıldığında %0,88 olan banka kartı takas komisyonunun üye işyerlerine %1,5-2'ye varan oranlarda uygulandığı görülmüştür. Yani bankalar daha az maliyetli bir ürün olan banka kartının avantajını üye işyerlerine yansıtmamaktadırlar. Üye işyerlerinin 5464 sayılı Kanun'da belirtildiği üzere, hem kredi kartını hem de banka kartını kabul etme zorunluluklarından ötürü, zaten tüketiciler için daha avantajlı bir ürün olan

700 (ödemelere vade sağladığı ve bağlılık programlarıyla desteklendiği için) kredi kartının karşısında daha az maliyetli bir ürün olan banka kartının kullanımını engellemektedir. Çünkü üye işyerleri kendileri açısından maliyetlerine göre iki ürün arasında tercih yapamamakta, banka kartını kabul eden bir işyeri kredi kartını da kabul etmek zorunda kalmaktadır. Kanun'un bu hükmü dolayısıyla, zaten enflasyonist ortamda çok gelişmiş olan kredi kartı harcama eğilimi daha da artmakta; alternatif ve daha az maliyetli olan banka kartları sistemde yer alamamaktadır.

710 Sonuç olarak, 5464 sayılı Kanun'un 17. maddesinin değiştirilerek; üye işyerlerince, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarında banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerinin kabul edilmesi zorunluluğunun kaldırılarak, sadece banka kartıyla ödeme yapılmasını kabul edebilmelerine imkân verecek şekilde düzenlenmesi halinde, üye işyerlerinin her iki ödeme aracından sadece banka kartını ya da her ikisini birden seçme imkânı olacak ve maliyetlerinden ötürü kredi kartını tercih etmeyen üye işyerlerinde de banka kartı kullanma imkânı doğacak ve banka kartının kullanım alanı genişleyebilecektir. Bu kapsamda, konuyla ilgili görüşün ilgili kurum olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na gönderilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

I. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre,

720 1. Bankalararası Kart Merkezi A.Ş.'nin banka kartlarına ilişkin ortak takas komisyonu belirlemesinin 4054 sayılı Kanun kapsamında bir teşebbüs birliği kararı olduğuna ve Kanun'un 4. maddesinin "Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi" şeklindeki (a) bendine aykırılık oluşturduğuna,

2. Bununla birlikte ortak takas komisyonu belirlenmesine,

a) BKM tarafından uygulanmakta olan formülde; bu aşamada "Visa/Mastercard logo maliyetleri"nin kalmasının uygun olduğu dikkate alınarak, anılan maliyet kalemi dışındaki "kart basım ve değerlendirme" maliyeti unsurunun çıkarılması,

b) Formül sonucunda oluşan BSMV etkisi dahil toplam oranın BKM'nin internet sayfasında, ilgililer tarafından kolayca ulaşılabilir bir şekilde ve anasayfadan link vermek suretiyle yayımlanması,

730 koşuluyla 4054 sayılı kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrası kapsamında muafiyet tanınmasına,

3. Yukarıda belirtilen koşulların yerine getirilerek Rekabet Kurumuna 15 gün içerisinde tevsik edilmesine,

4. Muafiyetin süresinin, takas komisyonu formülüne bankalarca sağlanan verilerin bağımsız denetimden geçerek veri güvenilirliğinin henüz sağlanamamış olması nedeniyle, şartların yerine getirildiğinin tevsik edilmesinden itibaren 15.4.2009 tarihine kadar belirlenmesine,

5. 5464 sayılı Kanun'un 17. maddesinin değiştirilerek, üye işyerlerinin kartlı ödeme araçları arasından yalnızca birisi ile yapılan alışverişleri kabul

08-24/249-82

740 edebilmelerine ve diğerini reddedebilmelerine imkan tanıyacak şekilde düzenlenmesi yönünde Rekabet Kurulu görüşünün Kanun'un 27 (g) ve 30 (f) maddeleri uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna gönderilmesine

OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.